

روش تدریس کارایی تیم

با توجه به تغییرات و پیشرفت های سریعی که در علوم روی می دهد ، دانش آموزان ما نیازمند روش هایی هستند که از طریق آن ها به مهارت های یادگیری دست یابند تا خود بتوانند علوم را بهتر و سریع تر و همگام با پیشرفت ها بیاموزند. روش " یادگیری مشارکتی " یا " آموزش از طریق همیاری " دانش آموزان را در این امر یاری می دهد. یادگیری مشارکتی خود شامل 5 روش است که عبارتند از : 1. کارآیی تیمی 2. تدریس اعضای تیم . 3. قضاوت عملکرد . 4. قضاوت طرز تلقی . 5. حل مسأله . از میان این روش ها ، نگارنده دو روش : " کارایی تیمی " و " حل مسأله " را با توجه به مسائل آموزشی ایران ، برای تدریس زبان انگلیسی مناسب تشخیص داده است و از بین این دو ، روش کارایی تیمی را جذاب تر می داند. به همین دلیل روی این روش تأکید و تمرکز دارد.

1) روش کارایی تیمی 10 مرحله دارد که عبارتند از:

- 1- مشخص کردن هدف های آموزشی توسط معلم ؛
- 2- ارزشیابی تشخیصی توسط معلم ؛
- 3- ارائه محتوای درس توسط معلم ؛
- 4- مطالعه انفرادی دانش آموزان ؛
- 5- ارائه سؤال ها به دانش آموزان توسط معلم و پاسخ دادن به آن ها ؛ از سوی فراگیران
- 6- تشکیل گروه های دانش آموزی توسط معلم ، برای بحث روی جواب ها و رسیدن دانش آموزان به یک جواب مشترک
- 7- دادن پاسخ درست به سؤال ها توسط معلم و نمره دادن هر دانش آموزان به خود و تصحیح ورقه مشترک گروه
- 8- ثبت نمرات در جدول و تفسیر جدول توسط معلم ؛
- 9- ارزشیابی پایانی توسط معلم و پاسخ انفرادی دانش آموزان ؛
- 10- بازخورد توسط معلم.

الف (مقدمه

"به راستی که دل ها خسته می شوند ، همان طور که بدن ها خسته می شوند ، پس نوبرانه ها و تازه یافته های حکمت را برای این دل ها بجویید . " حضرت علی (ع)

آینده ای که امروزه پیش بینی می شود از راه خواهد رسید . اگر ما بدانیم که آینده چگونه باید باشد ، می توانیم بر آن تأثیر بگذاریم . فرزندان ما در کلاس های درس از روش هایی بهره می گیرند که پنجاه سال پیش به کار می رفت و اگر ما می خواهیم آنان را برای آینده آماده کنیم ، باید درک درستی از روش های آموزشی نوین پیدا کنیم. یکی از بزرگان گفته است : " من معلمی را می پرستم که اندیشیدن را به من بیاموزد نه اندیشه ها را".

از آن جا که قواعد علمی و دانش بشری دائماً در حال پیشرفت و جایگزینی هستند ، ما باید به دانش آموزان مهارت های فراگیری علوم را هم بیاموزیم تا هیچ گاه در تنگنا فرار نگیرند. " یادگیری مشارکتی " یا " آموزش از طریق همیاری " ، رویکردی جدید در آموزش دنیاست که هدف های عمده آن عبارتند از : درگیر کردن دانش آموزان در فرایند یادگیری ، از بین بردن حالت تک بعدی و معلم محور کلاس ها ، و ایجاد علاقه و انگیزه به یادگیری فعال1 در دانش آموزان.

با توجه به مشکلات فعلی در جامعه ما که انگیزه تحصیل را در دانش آموزان و به خصوص پسران ، تا حدود زیادی از بین برده است ، اگر روشی بتواند این انگیزه را به آن ها برگرداند و به کلاس و درس علاقه مند کند ، باید از آن استقبال کرد. در کار گروهی ، دانش آموزان مهارت هایی مانند : مشورت کردن ، فرماندهی و سازماندهی راهم می آموزند (جانسون و جانسون 1990) . در این روش ، معلم تدریس نمی کند ، بلکه نقش راهنما را دارد و فقط اشکالات را رفع می کند. وظیفه یاد دادن و یادگیری به عهده دانش آموزان است (نظری صارم ، 1379) .

یادگیری مشارکتی شامل پنج روش است که عبارتند از:

- 1- کارایی تیمی ؛
- 2- تدریس اعضای تیم ؛
- 3- قضاوت عملکرد ؛
- 4- قضاوت طرز تلقی ؛
- 5- حل مسأله.

با توجه به این که رشته تحصیلی نگارنده زبان انگلیسی است و با توجه به مطالعات و تجربیات شخصی خود ، برای تدریس زبان انگلیسی در مدرسه ها ، روش کارایی تیمی را مناسب ترین روش می داند و به همین دلیل توضیحات و مثال این مقاله در مورد این روش است. نکته مهمی که باید متذکر شد ، این است که اولاً برخلاف تصور بعضی همکاران ، در این روش ، اقتدار معلم که لازمه کنترل کلاس است ، از بین نمی رود. ثانیاً این روش باید دقیق و کامل اجرا شود ؛ در غیر این صورت ، اثر بخش نخواهد بود.

ب) روش کارایی تیمی (یک مثال)

1- مشخص کردن هدف های آموزشی (معلم)

مثلاً: دانش آموزان متن کوتاهی درباره میمون ها می خوانند و در پایان سعی می کنند به پنج سؤال چهار گزینه ای که بعد از متن می آید، پاسخ درست بدهند.

2- ارزشیابی تشخیصی (معلم)

معلم از دانش آموزان دو سؤال می پرسد: "به نظر شما میمون ها چه خصوصاتی دارند و میمون ها چه چیزهایی را می توانند یاد بگیرند؟" این سؤالات توسط دانش آموزان داوطلب پاسخ داده می شود و معلم پاسخ های درست را روی تابلو می نویسد.

3- ارائه محتوای درس (معلم) معلم متن درس و گاهی متن و سؤالات را با هم به دانش آموزان می دهد.

4- مطالعه به صورت انفرادی (دانش آموزان)

5- ارائه سؤالات به دانش آموزان (معلم) و پاسخ دادن انفرادی (دانش آموزان)

6- تشکیل گروه ها (معلم) و بحث روی جواب ها و رسیدن به یک جواب مشترک (دانش آموزان)

معلم کلاس را به چند گروه مساوی تقسیم می کند (حداقل تعداد افراد گروه 2 نفر و حداکثر 6 نفر است)

باید توجه داشت که ترکیب کلی گروه ها تا حد امکان متجانس باشد. بهترین روش برای کار، روش قرعه کشی تیم های فوتبال جام جهانی است. یعنی دانش آموزان قوی و ضعیف باید بین تمام گروه ها پخش شوند. نکته دوم این که این گروه ها در طول سال تحصیلی نباید ثابت بمانند و برای مباحث جدید گروه های جدیدی تشکیل شوند. این کار باعث آشنایی و صمیمیت هر چه بیشتر تر دانش آموزان کلاس با یکدیگر می شود. بعد از تعیین گروه ها، معلم یک نفر از هر گروه را به عنوان رئیس و یک نفر دیگر را به عنوان منشی گروه انتخاب می کند. رئیس گروه وظیفه ایجاد هماهنگی، رفع نهای اختلافات، انجام رأی گیری در موارد اختلاف، ارتباط با معلم و درگیر کردن همه اعضای گروه خود را با تکلیف داده شده به عهده دارد. منشی اکثریت اعضای گروه را می نویسد. توضیح این که اعضای گروه حق دارند برای گروه خود اسم تعیین کنند. اگر در هر جلسه، متناسب با موضوع جلسه اسم گذاری صورت گیرد، بهتر است مثلاً در یک جلسه از اسامی گل ها، در جلسه های بعد از اسامی حیوانات، شهرها، کوه ها، رنگ ها و مانند آن ها. این کار باعث تنوع، جذابیت و جالب تر شدن رقابت گروه ها می شود؛ ضمن این که خود اسامی انتخاب شده ممکن است نکات قابل تفسیری داشته باشند. لازم است رؤسا و منشیان گروه ها در جلسات بعد عوض شوند.

7- دادن پاسخ به سؤالات (معلم) و نمره دادن انفرادی (دانش آموز) و نمره دادن به پاسخنامه مشترک گروه (رئیس گروه)

معلم پاسخ صحیح سؤالات را ارائه می دهد، دانش آموزان برگه های انفرادی خود را نمره می دهند و سپس رئیس هر گروه ورقه گروه را تصحیح می کند.

8- ثبت نمرات در جدول و تفسیر جدول (معلم):

معلم روی تابلو جدولی می کشد

نکته 1: به جای A، B و... اسامی انتخاب شده توسط گروه ها را می نویسیم.

نکته 2: نمره مؤثر بودن یادگیری را بر اساس فرمولی که در زیر نویس آمده است محاسبه می کنند.

نکته 3: رتبه بندی گروه ها بر اساس "نمره مؤثر بودن یادگیری" تعیین می شود، یعنی گروهی که کار گروهی آن ها از کار انفرادی آن ها بهتر باشد، رتبه بالاتری کسب می کنند.

نکته 4: چنانچه معدل نمرات اعضای گروه از نمره ورقه مشترک گروه بیشتر باشد، نشان دهنده این است که اعضای گروه مورد نظر همکاری مناسبی با هم نداشته اند. در این حالت نمره مؤثر بودن یادگیری منفی خواهد بود.

نکته 5: چنانچه به هر دلیل قادر نباشیم گروه های متجانسی تشکیل دهیم، این کار مشکلاتی به بار می آورد؛ از جمله، وقتی اعضای یک گروه و نمره ورقه مشترک گروه به هم

نزدیک خواهد بود. در نتیجه نمره مؤثر بودن یادگیری و رتبه گروه پایین می آید. بنابر این در گروه بندی ها باید دقت زیادی اعمال کرد و در این زمینه شناخت معلم از دانش آموزان بسیار مؤثر است.

نکته 6: از تقسیم بندی دانش آموزان به زنگ و تبیل خودداری کنیم و به جای آن اصطلاحات قوی و ضعیف به کار ببریم.

9- ارزشیابی پایانی (معلم) و پاسخ دادن انفرادی (دانش آموزان)

معلم، گروه ها را منحل می کند و سپس بر اساس متن قبلی سؤالات دیگری در اختیار تک تک دانش آموزان قرار می دهد و بعد از زمان تعیین شده ورقه ها را می گیرد.

10- بازخورد (معلم)

معلم در اولین فرصت ممکن باید نمرات آزمون پایانی را به دانش آموزان اعلام کند. از آن جا که دانش آموزان بعد از هر گونه آزمونی مشتاق و حتی نگران نمره خود هستند، اگر کلید آزمون ها فوراً به آن ها داده شود و به نمرات هم سریعاً اعلام شود، در یادگیری آن ها بسیار مؤثر است. باید به خاطر داشت که خود برگزاری آزمون ها، نوعی آموزش هستند و برگزاری آزمون های منظم و ارزشیابی تدریجی هم از این منظر قابل توجه هستند. بعضی متخصصان آموزشی حتی پیشنهاد می کنند که انواع آزمون ها را وسیله تدریس قرار دهیم؛ یعنی از یک نکته چند سوال به دانش آموزان بدهیم و جواب ها را به بحث بگذاریم و سپس نکته مورد نظر را از دل سؤالات آزمون بیرون بکشیم.

فرض کنیم سه گروه پنج نفره داشته ایم که حاصل کار آن ها به قرار زیر است :

گروه اول : زاگرس

نمرات انفرادی اعضای گروه : 15-17-17-19-20

نمره ورقه مشترک گروه : 18

گروه دوم : دماوند

نمرات انفرادی اعضای گروه : 12-16-16-20-20

نمره ورقه مشترک گروه : 15

گروه سوم : الوند

نمرات انفرادی اعضای گروه : 18-18-19-20-20

نمره ورقه مشترک گروه : 20

این نمرات را در جدول می بینید:

- 1- رتبه بندی گروه ها بر اساس میزان مؤثر بودن یادگیری تعیین می شود. در این کلاس اعضای گروه زاگرس کار گروهی بهتری داشته اند ؛ به طوری که معدل نمرات اعضا از نمره ورقه مشترک گروه پائین تر است و این نشانه اثر بخشی کار تیمی است ، بنابر این رتبه اول را دارند .
- 2- معدل نمرات اعضای گروه الوند (19) از همه پیش تر است ، اما حاصل کار گروهی پائین است و رتبه دوم را کسب کرده اند. همان طور که از کم ترین و بیش ترین نمره اعضای گروه (18 و 20) می توان فهمید ، آن ها تقریباً همگی قوی بوده اند که این البته اشکال مهمی است .
- 3- نمره مؤثر بودن یادگیری گروه دماوند منفی شده است و نشان می دهد که کار انفرادی اعضای این گروه از کار گروهی آن ها قوی تر بوده است . این ضعف در کار گروهی ممکن است به دلیل عدم توانایی سر گروه در سازماندهی افراد ، تسلط یک یا دو نفر بر کل اعضای گروه و یا عدم بحث و همفکری اعضا باشد و این هم اشکال مهمی است.

ج) چند نکته مهم

- 1- درستی این روش به همکاری دانش آموزان و وجود اعتماد بین معلم و دانش آموزان بستگی دارد. البته ارزشیابی پایانی که باید ملاک اصلی نمره دادن به دانش آموزان باشد، به صورت انفرادی و زیر نظر کامل معلم انجام می شود. بهتر است معلم نمره ورقه مشترک گروه را هم برای اعضای گروه یادداشت کند. اما در نمره کارنامه دانش آموزان ، اهمیت کم تری برای آن قائل شود. حتی می توان ورقه یک گروه را به گروهی دیگر داد تا تصحیح کند .
- 2- توصیه می شود معلمان همه رشته ها ، روش مطالعه "SQ4R" را به دانش آموزان بیاموزند. این روش از بخش های زیر تشکیل می شود :
("Survey" مطالعه عمیق) "Question" ارائه سؤال ، "Review" مرور محتوای درسی "Respond" پاسخ به سؤالات "Repetition" تکرار نکات اصلی و "Write the Summary" نوشتن خلاصه مطلب
- 3- بهتر است کتاب های دانش آموزان کنترل شود تا کسی قبلاً و مثلاً با کمک حل المسائل به سؤالات پاسخ نداده باشد. سؤالات ارزشیابی پایانی هم بهتر است توسط معلم مطرح شوند.
نتیجه گیری
همان طور که ذکر شد، در روش آموزش از طریق همیاری ، هرچند به دانش آموزان نقش زیادی واگذار شده است ، اما هنوز هم معلم نقش کلیدی و مهمی دارد. یکی از ایرادات مهمی که ممکن است بعضی از همکاران به این روش وارد بدانند ، کمبود وقت است . پاسخ این است که در مدرسه هایی مانند مدرسه های نمونه دولتی ، شاهد ، غیر انتفاعی و مانند آن ها که معمولاً یکی دو ساعت به ساعات هر درس اضافه شده است و تعداد دانش آموزان هم زیاد نیست ، این روش کاملاً جواب می دهد. در مورد مدرسه های عادی هم این روش قابل اجرا است و نویسنده خود این روش را در هر دو نوع مدرسه با موفقیت تجربه کرده است. البته در مدرسه های عادی ، به دلیل کمبود وقت ، می توان حداقل برای تنوع در کلاس ها ماهی یک بار این روش را اجرا کرد. یادمان باشد انگیزه دادن و ایجاد نشاط هنگام یادگیری هنر معلم به حساب می آید. این روش در این زمینه ، کمک زیادی به ما می کند.

آرایش کلاس

چگونگی آرایش کلاس ممکن است نمادی از رفتار مورد انتظار معلم باشد و طرز چیدن میز و نیمکت نیز ممکن است رفتارهای ویژه ای پدید آورد. اعضای گروه های یادگیری همیارانه باید نزدیک هم بنشینند و به شیوه ای مؤثر به تعامل و ارتباط بپردازند. اعضا باید تعامل چهره به چهره و ارتباط چشمی با هم داشته باشند. اشتباه معمول برخی معلمان این است که به جای آرایش دایره ای کلاس، دست به آرایش مستطیلی کلاس می زنند. در چنین حالتی، دانش آموزان از تعامل اثرگذاری بهره نمی برند. به هر روی، اعضای گروه های یادگیری همیار باید کارهایی که هر کدام از اعضا انجام می دهند، ببینند و برای انجام دادن فعالیت های همیاری احساس راحتی کامل بکنند. افزون بر این، در حین فعالیت های گروهی نباید گروه ها در کار یکدیگر دخالت کنند و نباید آرایش کلاسی به صورتی باشد که فعالیت های دو گروه همجوار مانع از فعالیت یکدیگر شود. (آقازاده؛ 23-24)

ویژگی های معلم در هدایت کارهای تیم

برای اینکه مدیر یادگیری بتواند در کار تیمی موثر عمل کند، لازم است تا مهارت‌های خاصی را کسب کند. (در حقیقت این مهارت‌ها در دانش آموزان نیز تقویت می شود.) علاوه بر مهارت‌های ارتباط موثر که قبلاً به آن اشاره شد (گوش دادن، پیام‌های کلامی، پیام‌های غیر کلامی، اعتماد کردن، همدلی و گفتگو) ، مدیر یادگیری باید از روحیه انعطاف پذیری و انتقاد پذیری برخوردار باشد. از بییش دآوری بپرهیزد و رفتاری از خود نشان ندهد که دانش آموزان حالت دفاعی به خود بگیرند. مدیر یادگیری باید به دانش آموزان پیام‌زود که برای موفقیت در کار تیمی باید رابطه (برد-باخت) را با رابطه (برد-برد) تبدیل کنند. بدین معنی که وقتی تیم ما موفق است که همه موفق باشیم (اوحدی، 5)

مقایسه تیم و گروه

تیم را می توان گروهی دانست که در هیچ فردی به اعضا دستور نمی دهد اعضاء با بررسی جمعی تصمیم می گیرند چه کاری انجام دهند. تیم مسئولیت جمعی دارد، جدول زیر به نقل از اوحدی(1383) به مقایسه گروه و تیم پرداخته است:

تیم	گروه کاری
شراکت در رهبری مسئولیت مشترک، حمایت و اعتماد دو جانبه همه اعضای تیم فکر می کنند و کار انجام می دهند تیم تصمیم‌گیری می‌کند و هدف وسیع کار خود را تنظیم می کند اعضای تیم همه کارها را به نوبت انجام می دهند و به یکدیگر مهارت‌های بهتری می آموزند. (کسب مهارت‌های متعدد)	یک فرد مسئول است مسئولیت فردی مسئولیت فردی جدایی بین کسانی که فکر می کنند و آنهایی که کار انجام می دهند کنترل مدیریتی
هدفهای تیم باعث می شود که اعضاء با هیجان جمعی برای نایل آمدن به هدفهای با هم کوشش کنند. اعضای تیم فرد هم تیم خود را تحسین می کنند. هم افزایی مثبت. مهارت‌های مکمل یکدیگر	به علت تقسیم کار به صورتی که هر شخص در انجام مجموعه ای از وظایف محدود و متمرکز می شود، کار در سطح عالی و با عملکرد بهتر اعضاء انجام می شود. (کسب یک نوع مهارت) ارزیابی عملکرد فردی است
موجب بهبود ارتباطت می شود و افراد روابط متقابل با یکدیگر برقرار می کنند موجب بالا رفتن روحیه انعطاف پذیری می شود تاکید بر فرآیندهاست در تیم همه مهارت ها باید کسب شود	مدیر فرد را تحسین می کند هم افزایی خنثی. (گاهی منفی) مهارت‌ها تصادفی و گوناگون.
	تاکید بر وظایف است و هر عضو هنر و وظیفه‌ی خاصی دارد و معمولاً در همان زمینه نیز فعالیت می کند.